

The gender of sexuality

Pepper Schwartz & Virginia Rutter

Bespreking door Greetje Timmerman

Met *The Gender of Sexuality* heeft de 'The Gender Lens' serie weer een belangwekkende publicatie het licht doen schijnen. Doel van deze reeks is de expertise, die de afgelopen decennia op het terrein van genderstudies is opgebouwd, te integreren in het mainstreamdenken van de sociale wetenschappen. De centrale invalshoek van de serie is dat gender een structurerende categorie is in allerlei maatschappelijke velden, zoals de gezondheidszorg, het onderwijs, de arbeidsmarkt, de politiek en het recht, en ook in het privé-leven van mensen.

Het analyseren van sociale verschijnselen vanuit een genderperspectief levert vaak kennis op over hoe het maatschappelijk leven georganiseerd wordt door vanzelfsprekendheden rondom gender. De rode draad die de uitgaven in deze gender lens serie verbindt is het zichtbaar maken van dergelijke processen. Door met een 'gender lens' naar sociale verschijnselen te kijken kan tevens zichtbaar worden gemaakt dat de ongelijkheid op grond van gender op allerlei manieren verbonden is met andere ongelijkheidsverhoudingen, zoals die op grond van etniciteit en sociale klasse.

In de *Gender of Sexuality* betreden de sociologen Schwartz en Rutter het terrein van de seksuologie, zoals dat tot dusver in de Verenigde Staten ontwikkeld is. Volgens de beide auteurs staat de seksuologie bol van stereotype aannames omtrent 'gender en seksualiteit'. Zo wordt de seksuologie (nog steeds) gedomineerd door de veronderstelling dat er een mannelijke en vrouwelijke seksualiteit is en dat deze een biologische basis hebben. In het eerste hoofdstuk kritiseren de auteurs de dominantie van het biologische model, dat onder andere tot uitdrukking komt in sociobiologische en evolutionair psychologische verklaringen van het seksuele gedrag van mannen en vrouwen. Hoewel zij de biologie zeker niet geheel en al weg willen schrijven, is de sociale en culturele context van de seksuele ontwikkeling van mensen volgens Schwartz en Rutter van groter invloed. Zij wijzen hierbij op de verschillende regels en normen die er voor seksueel gedrag van mensen in verschillende samenlevingen bestaan en op de historische veranderingen die zich hebben voltrokken ten aanzien van allerlei verschillen tussen mannen en vrouwen in seksuele verlangens en praktijken. Vervolgens stellen de auteurs een integraal perspectief op gender en seksualiteit voor, waarin zowel biologische als sociaal-constructionistische verklaringen een plaats krijgen. Vanuit dit integrale perspectief behandelen de auteurs tal van door de seksuologie bestudeerde onderwerpen, waarbij zij de volgende werkwijze hanteren: daar waar de sociale context als oorzaak voor een bepaald verschijnsel op het terrein van de seksualiteit is benadrukt, werpen de auteurs juist vragen op over mogelijke biologische achtergronden en oorzaken. Het omgekeerde doen zij wanneer de biologische basis van het seksuele gedrag van mensen als oorzaak wordt voorondersteld. Dit streven wordt in de volgende hoofdstukken niet echt waar gemaakt: de nadruk ligt op het sociale, respectievelijk het sociaal-constructionistische perspectief. Op zichzelf is dat ook niet zo verwonderlijk, immers het biologische perspectief op seksualiteit heeft sterke wortels in de seksuologie en doel van dit boek is nu juist om daar een tegenwicht tegen te bieden door de werkzaamheid van gender op het terrein van de seksualiteit zichtbaar te maken.

De hoofdstukken 2, 3 en 4 behandelen tal van onderwerpen, zoals seksuele gedragspatronen van

mannen en vrouwen, seksueel gedrag van alleenstaanden, seksualiteit binnen het huwelijk, en enkele politiek gevoelige kwesties, zoals tienerseksualiteit, seksueel geweld en homoseksuele huwelijken. In Hoofdstuk 2 benadrukken Schwartz en Rutter, geïnspireerd door de socioloog Erving Goffmann, dat de seksuele verschillen tussen mannen en vrouwen voor een groot deel een illusie zijn. De overeenkomsten in seksuele verlangens, beleving en praktijken tussen mannen en vrouwen zijn groter dan de verschillen, maar de verschillen die er zijn bepalen onze beeldvorming in veel sterkere mate dan de overeenkomsten. Zo wordt masturbatie beschouwd als typerend voor de seksualiteit van mannen. Volgens de auteurs geeft het overgrote deel van de mannen echter, evenals vrouwen, de voorkeur aan seksualiteitsbeleving in de context van een relatie. Aan de hand van de resultaten uit enkele grootschalige surveys die er de afgelopen jaren gehouden zijn in de Verenigde Staten worden in dit hoofdstuk allerlei verschillen tussen de seksen (aantal seksuele partners, masturbatie, orale seks, duur en frequentie van seksuele ervaringen, etc.) ge(her)ïnterpreteerd vanuit een genderperspectief. Om het voorbeeld van masturbatie aan te houden, mannen en vrouwen verschillen op dit punt aanzienlijk, maar de verschillen tussen de seksen zijn tegenwoordig minder groot dan voorheen. Schwartz en Rutter stellen dat de sekseverschillen in de huidige tijd kleiner zijn dan de verschillen tussen vrouwen destijds en vrouwen nu. De 'gemiddelden' van de 'normaalverdelingen' van de mannelijke en de vrouwelijke seksualiteit zijn naar elkaar toegegroeid en zowel binnen de mannelijke als de vrouwelijke populatie is sprake van een toenemende diversiteit. De auteurs verklaren deze veranderingen op het terrein van de seksualiteit door de verschuivingen die zijn opgetreden in de economische en sociale machtsbalans tussen de seksen. Zonder te beweren dat vrouwen en mannen op het terrein van de seksualiteit nu inmiddels gelijkwaardige partners zijn geworden, of dat de emotionele beleving van de seksualiteit nauwelijks nog verschillen kent, signaleren deze auteurs dat de normen en waarden die de seksualiteit van vrouwen reguleerden, minder strikt en in ieder geval minder effectief zijn geworden. Veranderingen op het terrein van de seksualiteit van mannen zijn in mindere mate te constateren.

Ondanks de verschuivingen in de richting van minder grote sekseverschillen, is 'gender' volgens Schwartz en Rutter echter nog steeds de structurerende categorie voor de organisatie en beleving van de seksualiteit. Het huwelijk is daarvan de belangrijkste uitdrukking en is het onderwerp van hoofdstuk drie. Er worden weinig veranderingen gesignaleerd: mannen zijn nog steeds in het huwelijk de initiatiefnemers bij seksuele contacten en vrouwen, hoewel de normen op dit punt losser zijn geworden, niet. Wanneer vrouwen vaker seks initiëren dan mannen, neemt de tevredenheid van mannen met het huwelijk aanzienlijk af. Helaas zijn deze conclusies niet sterk onderbouwd. De auteurs maken voor het signaleren van trends rondom het huwelijk namelijk gebruik van verouderd materiaal (een grootschalige survey uit 1983), waardoor de afgelopen 15 jaar buiten het blikveld vallen. Ook voor hun analyse van etnische verschillen in huwelijkse beleving en praktijken maken zij grotendeels gebruik van het materiaal uit 1983 en blijven zij steken in overbekende algemeenheden.

Interessanter zijn de geschetste ontwikkelingen die een bedreiging zouden kunnen vormen voor het huwelijk in zijn traditionele vorm: het zogenaamde 'peer marriage' (het egalitaire huwelijk). Schwartz constateert uit haar studie in 1994 naar de seksualiteitsbeleving in egalitaire huwelijken, dat deze paren een grotere mate van tevredenheid kennen, maar minder frequent seks hebben dan paren in een minder egalitaire relatie. Wel is er sprake van een balans in de mate waarin beide partners initiatief nemen, komt meer experimenteelgedrag voor, zijn vrouwen vaker 'on top' en wordt weigering tot seks door geen van beide partners als een persoonlijke afwijzing beschouwd.

In een boek over ontwikkelingen op het terrein van de seksualiteit in de Amerikaanse samenleving mag een hoofdstuk over de 'politiek van de seksualiteit' natuurlijk niet ontbreken. 'Seksualiteit is in de Verenigde Staten een politieke voetbal', zo schrijven de auteurs aan het begin van dit hoofdstuk, en dat is mogelijk vanwege de ambivalente obsessie met seks die de Amerikaanse cultuur beheerst. In vrijwel alle politieke controverses zijn de rechten en vrijheden van vrouwen met betrekking tot hun eigen lichaam of hun seksualiteitsbeleving onderwerp van verhit debat. Schwartz en Rutter illustreren de ambivalente obsessie met seks bijvoorbeeld aan de hand van de 'tieneseksualiteit'. Uit de statistieken blijkt dat meisjes steeds vroeger beginnen met seks. Had in 1920 6% van de meisjes seks voor het huwelijk, in 1991 geldt dat voor 66% van de meisjes. Deze toename is voor meisjes aanzienlijk groter dan voor jongens, waarvoor in 1920 gold dat 50% seksuele ervaringen voor het huwelijk had en 76% in 1991. Wat betreft voorhuwelijkse seksuele ervaringen is het seksuele gedrag van meisjes dus meer op dat van jongens gaan lijken. De grotere seksuele vrijheid van meisjes wordt echter in het morele offensief van conservatieven vaak aangegrepen als bewijs van het morele verval in de samenleving als geheel. Tienerzwangerschappen, aids, drugs en criminaliteit, de problemen zouden toenemen als gevolg van de lossere seksuele moraal onder meisjes. Maar, zo stellen de auteurs, meisjes hebben tegenwoordig weliswaar eerder seksuele contacten, anderzijds zijn zij het niet zelf die het kinderlichaam als hoogtepunt van erotische verleiding aanprijzen. Advertentiecampagnes met verleidelijke 13-jarige meisjes, o.a. Calvin Klein's posters voor jeans, overal in de media wordt het (steeds jongere) meisjeslichaam voortdurend geërotiseerd. Behalve politieke en morele debatten roept de seksualisering van het kinderlichaam interessante vragen op voor jeugdonderzoek. Welke implicaties heeft de toenemende scheiding tussen seksuele en sociale (of economische) volwassenheid voor jongeren? Wat is de betekenis van seksuele ervaringen voor 12, 13-jarigen? En, in hoeverre zijn de seksuele vrijheden van jongeren een probleem voor ouders die hun meestal nog thuiswonende kinderen op dit punt de wet niet meer kunnen stellen?

Het boek sluit af met een hoofdstuk waarin antwoorden op veel gestelde vragen worden gegeven, over homoseksualiteit, seksueel geweld, leven zonder seks, sadomasochisme, et cetera, die in de praktijk van het onderwijs boeiende gespreksstof kunnen opleveren. Als geheel is *The gender of sexuality* voor onderwijsdoeleinden zeker geschikt, maar ook in wetenschappelijke termen is dit boek een aanwinst. Met name de door Schwartz en Rutter gepleegde genderreflectie op de traditionele thema's uit de seksuologie heeft laten zien dat de seksuologie zich tot dusver te weinig heeft verhouden tot de sociale en culturele context waarin seksualiteit is ingebed.